

Tarixdə ad dövlətçiliyin rəmzinə çevrilən çox az siyasi lider rast gəlmək mümkündür. Nadir idarəçilik və liderlik keyfiyyətlərinə, fitri istedadına, yüksək vətənpərvərlik hissinə malik olan Ulu Öndər Heydər Əliyev mhz belə bir liderdir.

O, Azərbaycanın yeni tarixində bütöv bir epoxanın özündə təcəssüm etdirən, 101 illik tarixi olan müstəqil Azərbaycanın siyasi, iqtisadi, hüquqi, sosial-mədəni və səsəslərən yaradan və inkişafın təmin edən qüdrətli və xsiyyətdir.

Ötən əsrin 70-ci illərində etibarən 30 ildən artıq bir müddətdə Azərbaycanda elm, təhsil, mədəniyyət və iqtisadiyyatın inkişafı bilavasitə Ümummillə Lider Heydər Əliyevin adı ilə başlanmışdır. Onun gəni miqyaslı və aliyyətinə təhsilin inkişafı prioritet sahə kimi mühüm yer tuturdu. Təhsilin cəmiyyətin inkişafında rolunu və xsiyyətinə formalaşmasında həmiyyətinə daim yüksək qiymətəndirən dahi rəhbərin qəbul etdiyi qərarlar, uzaqgörənlikli sürdüydü konseptual fikirlər və ideyalar, tarixi tövsiyələri bu gündə ölkəmizdə təhsil islahatları üçün səs istiqamətlərinin müəyyənləndirilməsinə öz töhfəsini verməkdədir.

Azərbaycan təhsilinin intibahı

Müasir Azərbaycanın dönüm rəhbərlərini təkil edən 14 iyul 1969-cu illik tariximizdə Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi böyük bir dövrün başlanğıcı kimi daxil olmuşdur və həmin ildən başlanan tarixi rəhbərlik Azərbaycan təhsilinin, elminin və mədəniyyətinin intibah dövrü kimi dəyərləndirilir. Bu bir həqiqətdir ki, bütün sahələrdə o oldu kimi Azərbaycan təhsilini dünyanı inkişaf tendensiyalarına cavab verən həzrət sənəviyyəyə çatması və inkişafında Ümummillə Lider Heydər Əliyevin müstəsna xidmətləri olmuşdur. Bu gün ölkəmizdə aliyyətin göstərən məktəb qədr, ümumi, peşə, orta sənə və ali təhsil müəssisələrinin gəni və bəzəkli güclü elmi-pedaqoji kədr potensialı öz mənbəyini mhz ötən əsrin 70-ci illərində Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında təhsil sahəsində aparılan məqsədyönlü siyasətdən almış, həyata keçirilən gəni miqyaslı təhsil quruculuğu gələcək inkişafın güclü təməlini yarıyaratmışdır. Həmin dövrdə Azərbaycanda bütün təhsil ocaqlarında vətəni illər müqayisədə yeni inkişaf pilləsinə yüksəlmiş, bu istiqamətdə aparılan ardıcılıq dövlət siyasəti Azərbaycanın halisində təhsil, ümummədəni və intellektual sənəviyyəsinin yüksəldilməsində müstəsna rol oynamışdır.

Səsəslə Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş siyasi və iqtisadi kurs Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən uurla davam etdirilmiş, Azərbaycan iqtisadi inkişaf tempinə görə regionda lider ölkəyə çevrilmiş, siyasi sabitlik və iqtisadi inkişaf təhsil sisteminin inkişafı və islahatların aparılmasına dəstək yaratmış, bu sahədə səsəslə nailiyyətlərinə ədilməsinə sənəblə olmuşdur. Azərbaycanda təhsilin inkişaf tarixinin təhlil göstərir ki, Heydər Əliyevin bütün islahat tədbirləri İlham Əliyev tərəfindən yeni müstəvidə və beynəlxalq təcrübə səsəslənda davam və inkişaf etdirilmiş, ölkəmizin tərəqqisində böyük töhfə verməkdir.

Heydər Əliyev tərəfindən yaradılmış etibarlı iqtisadi zəmin və siyasi sabitlik səsəslənda təhsilin inkişafı ilə başlanmış mühüm strategiya və proqramların qəbul edilməsi mümkün olmuş, nəticədə dövlət büdcəsində təhsilə ayrılan xərclər həmiyyətliliklə artmış, 2003-cü il nisbətinə 9 dəfədən çox artaraq cari ildə 2.3 milyard manata çatdırılmışdır.

Məktəb qədr təhsil yeni inkişaf mərhələsində

Ötən əsrin 70-80-ci illərində Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə məktəb qədr təhsil müəssisələrinin sayı 161600-dən 1875-ə, orada tərtib təaləmlər sayı 110 mindən 147 minə, nəfər çatmış, məktəb qədr təhsilində hat sənəviyyəsi 12 faizdən 19 faizə yüksəlmişdir. Bu dövrdə məktəb qədr təhsil müəssisələrinin maddi-texniki bazası da xeyli möhkəmləndirilmiş, 35200 yerlik yeni körpülər evi-üaq bəçəsə binalar təkilib istifadəyə verilmişdir.

Məktəb qədr təhsilin uzaq nənə sonrakı inkişafında müstəsna həmiyyətinə nəzər alınaraq ölkə Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən məktəb qədr təhsilin inkişafı ilə başlanmış 2007-2010-cu illərində hat edən Dövlət Proqramı təsdiq edilmişdir.

v? h?yata keçirilmi?dir. Proqrama?sas?n? ölk?d? yüz?rl? yeni m?kt?b?q?d?r t?hsil mü?ssis?l?ri n?a edilm? v? mövcud mü?ssis?l?r?sas? t?mir olunmu?dur. Bu sah?d? Ulu Önd?rin?ad?n?da?yan Heyd?r?liyev Fondunun müst?sna xidm?tl?ri olmu?dur v? bu u?urlu f?aliyy?t haz?rda da davam etm?kd?dir.

Ümumi t?hsild? ?sas? keyfiyy?t d?yi?iklikl?ri

Son ill?r t?hsil siyas?tind? m?kt?b?haz?rl?q prioritet istiqam?t?rd?n birini t??kil etmi?, ilk d?f? olaraq ümumi t?hsil mü?ssis?l?rind? dövl?t büdc?si hesab?na m?kt?b?haz?rl?q qruplar? t??kil olunmu?, 5 ya?l? u?aqlar?n t?hsil? c?lb? edilm?s?si s?yiy?si 2003-cü ild?ki 15 faizd?n 75 faiz? çatd?r?lm??d?r. H?yata keçiril?n t?dbirl?r n?tic?sind? tarix?n m?kt?b?q?d?r t?hsil mü?ssis?l?ri olmayan ya?ay?? m?nt?q?l?rind?, ucqar k?ndl?rd? d? u?aqlar?n m?kt?b?haz?rl?? t?t?min edilm?dir. Növb?ti ill?rd? bütün 5 ya?l?lar?n m?kt?b?haz?rl??a c?lb edilm?s? istiqam?tind? t?dbirl?r h?yata keçiril?c?kdir.

Heyd?r?liyev sosial-iqtisadi v?m?d?ni yüks?li?? ged?n yolun m?hz ümumi t?hsild?n keçdiyini d?rind?n bil?r?k?sas diqq?ti bu sah?y? yön?ltmi?, ümumi orta t?hsil? keçidin ba?a çatd?r?lmas?, k?nd m?kt?bl?rinin i? ??raitinin daha yax??la?d?r?lmas? bar?d? ard?c?l?q r?rarlar q?bul etmi?di. H?min q?rarlar?n h?yata keçiril?si n?tic?sind? q?sa bir zamanda ümum t?hsil m?kt?bl?rinin ??b?k?si geni?l?nm?, ?sas? keyfiyy?t d?yi?iklikl?ri ba?vermi?di. 1979-cü ild? ümum t?hsil m?kt?bl?rinin say?51965-ci ill? nisb?t?n 3 d?f?d?n çox artaraq 2117-y?21982-ci ild?4is?4267-y? çatd?r?lm??d?. Ümum t?hsil m?kt?bl?rind? t?hsil alan ?agirdl?rin say? is? 1970-ci ild?ki 368 mind?n 1980-ci ild? 710 mmin?d?k artm??d?. 1970-80-ci ill?rd? respublikada 683,1 mmin? ?agird yerlik 1191, yeni m?kt?b binas? tikilib istifad?y? verilm?di ki, bu da 1946-1970-ci ill?rd?ki müvafiq göst?ricid?n iki d?f? çox idi. Bu sah?d? h?yata keçiril?n t?dbirl?r m?kt?bl?rd? növb?lilik üzr? göst?ricil?rin yax??la?d?r?lmas?na güclü t?kan vermi?, ?agirdl?rin ikinci növb?d? oxuma göst?ricisi 1970-ci ild?ki 40,2 faizd?n 1980-ci ild? 28,1 faiz? enmi?di.

1 milyondan çox ?agirdin t?lim ??raiti yax??la?d?r?l?b

191998-ci ild? Az?rbaycan mü?lliml?rinin XI Qurultay?nda Ümummilli Lider Heyd?r?liyev m?kt?b tikintisin? diqq?t?n art?r?lmas? bar?d? i? adamlar?na çaq??r?? etdi. H?min çaq??rdan sonra bu sah?y? diqq?t? h?miyy?tli ??kild?? artard? dövl?t t??kilatlar?n?n v?saitl?ri b?beyn?lxalq t??kilatlar?n qrant v? kreditl?ri, i? adamlar?n?n xeyriyy?çil?rin v?saitl?ri hesab?na yeni m?kt?b binalar?n?n tikintisin? ba?land?. AB?-?n humanitar t??kilatlar?, Yaponiya hökum?ti, S?udiy??nki?af Fondu, ?slam?nki?af Bank? b b b s?ra nazirlikl?r v? dövl?t ?irk?tl?rinin maliyy? v?saitl?ri hesab?na ölk?nin müxt?lif regionlar?nda yeni m?kt?b binalar? n?a edildi.

Sonrak? ill?rd? bu istiqam?t d?i?il?n daha intensiv ??kild? davam etdirilm?dir. Az?rbaycan Respublikas? Prezidentinin diqq?t v? qay??s?n?tic?sind?, Birinci vitse-prezident Mehriban xan?m?liyevanın t??bbüsü, onun r?hb?rlik etdiyi Heyd?r?liyev Fondunun d?st?yi ill? ümumi t?hsil mü?ssis?l?rinin infrastrukturunun müasirl??dirilm?s? istiqam?tind? h?miyy?tli i?l?r görülmü?dür. 2003-2018-ci ill?r rzind? 3200-d?n çox m?kt?b binas? tikilmi? v? ya?sas? t?mir edilm?, ba?qa sözl?, ölk?nin bütün m?kt?bl?rinin 72 faizinin binas? yeni tikilmi? v? ya?sas? t?mir olunmu?dur. M?kt?b tikintisi sah?sind? h?yata keçiril?n t?dbirl?r n?tic?sind? 1 milyondan çox ?agirdin t?lim ??raiti h?miyy?tli ??kild?? yax??la?d?r?lm??, ikinci növb?d? oxuyan ?agirdl?rin say? 16.8 faiz? enmi?, ba?qa sözl?, ?agirdl?rin 83.2 faizin? birinci növb?d? t?hsil almaq imkan? yarad?lm??d?. Bu nailiyy?t?l?rind?ld? edilm?sind? Heyd?r?liyev Fondunun h?yata keçirdiyi "Yeni???n Az?rbaycana yeni m?kt?b" proqram?n?n müst?sna rolu olmu?dur.

T?hsil mü?ssis?l?rinin maddi-texniki bazas?n?n gücl?ndirilm?s?i il? ba?l? ölk? Prezidenti İlham?liyev t?rfind?n cari il iyunun 18-d? imzalanm?? s?r?ncamlar t?hsilin inki?af?na davaml? dövl?t qay??s?n?n daha bir parlaq nümun?si olmu?dur. S?r?ncamlara ?sas?n, regionlarda modul tipli m?kt?bl?rin qura?d?r?lmas??, Bak?? h?ri v?n onun q?s?b?l?rind? t?hsil mü?ssis?l?rinin tikintisi, ?sas? t?miri v? b?rpas? i?l?rinin davam etdirilm?s?i, t?hsil mü?ssis?l?rinin qazqla?d?r?lmas?n? m?qs?dil? ümumilikd? 62.7 milyon manat v?sait ayr?lm??d?. Bu istiqam?t d? h?yata keçiril?c?k t?dt?dbirl?n t?hsil infrastrukturunun müasirl??dirilm?s?i v? keyfiyy?t göst?ricil?rinin daha da art?r?lmas?na imkan

ver?c?kdir.

Son ill?rd? ölk?mizd? formala?m?? müsb?t demografik ??rait? gör? birinci sinifl?r? q?bulda art?m dinamikas? mü?ahid? edilir. Bel? ki, 2013-cü ild? bu göst?rici 138 min olmu?dusa, bu il birinci sinifl?r? 165 mind?n çox u?a??n q?bul edilm?si gözl?nilir. Ümumilikd? ?agird say?nda da müsb?t dinamika mü?ahid? edilm?kd?dir. Bel? ki, 2013-cü ill? müqayis?d? ?agirdl?rin say? 240 mind?n çox artaraq 1 milyona 600 min n?f?ri ötmü?dür. T?hsil Nazirliyi t?rfind?n h?yata keçiril?n m?qs?dyönlü t?dbirl?r n?tic?sind? son 5 ild? mü?llim-?agird nisb?ti h?miyy?tli ??kild? yax??la?m??, 8.5-d?n 10.6-ya yüks?lmi?dir.

D?rslik haz?rl???nda yeni reqlament v? prosedurlar?n t?tbiqi

Heyd?r ?liyevin respublikaya r?hb?rliyi dövründ? ümumi t?hsil mü?ssisil?rind? ?agirdl?rin d?rslikl?rl? t?minat? ssah?sind??h?miyy?tli add?m?at?lm??, 1978-ci ild?n ?agirdl?rin d?rslikl?rl? pulsuz t?minat?na keçilmi?di. Sonradan mü?st?qilliyin ilk ill?rind? ozamank? hakimiyy?t t?rfind?n d?rslikl? pulsuz t?minat l? v? edilmi?di. Heyd?r ?liyevs? 1994-1995-ci t?dris ilind?n bu imtiyaz? yenid?n b?rpa etmi?dir v? haz?rda da bütün ?agirdl?r d?rslikl?rl?, mü?lliml?r is? t?dris v?saitl?ri il? pulsuz t?min edilirl?r.

Müst?qillik ill?rind? milli-m?n?vi d?y?rl?r? uy?un d?rslik haz?rl??? diqq?t m?rk?zind? saxlan?lm??, bu sah?d? yeni yeni reqlament v? prosedurlar t?tbiqi edilmi?, I-XII sinifl?rd? istifad? edil?n 400-d?n çox d?rsliyin m?zmununun yenil?nm?si prosesi ba?a çatm??d?r. Ümumi t?hsil sah?sind? ?n mühüm nailiyy?tl?rd?n biri 2008-ci ild?n ba?lanm?? m?zmun islahatlar?n cari ild? ba?a çatmas? v? ümumi t?hsilin yeni modelin? keçidin t?min edilm?si olmu?dur.

Mü?lliml?r? dövl?t qay??s?

Ulu Önd?r Heyd?r ?liyev h?r zaman mü?llim pe??sin? böyük d?y?r verdi, "Mü?llim ad? ?n yüks?k add?r. M?n yer üzünd? mü?llimd?n yüks?k ad tan?m?ram" demi?, bu yana?madan ç?x?? ed?rk mü?lliml?rin sosial müdafi?sinin gücl?ndirilm?si il? davaml? q?rarlar q?bul etmi?dir. Heyd?r ?liyevin bir öz?lliyi d? ondan ibar?t idi ki, h?r yeni t?t?dris ilinin ilk gününd? m?kt?bl?rd? olur, mü?llim v? ?agirdl?rl? görü?ür, onlar? dinl?yir v? öz müdrik tövsiy?l?rini verir.

H Heyd?r ?liyevin mü?llim pe??sin? sonsuz diqq?ti dövl?t ba?ç?s? l?ham ?liyev t?rfind?n d? u?urla davam etdirilm?si son ill?rd? mü?llim nüfuzunun yüks?ldilm?si istiqam?tind? taleyüklü add?mlar at?lm??d?r. Az?rbaycan mü?llimü?lliml?rinin XIV Qurultay?n nki t?rakç?lar?na t?brik m?ktubunda Fölk?d Prezidentin ?lham ?liyev demi?dir: "Az?rbaycan?n d? etdiyi bütün nailiyy?tl?rin ?sas?nda m?hz mü?llimin g?rgin z?hm?ti v? günd?lik f?aliyy?ti durur. Az?rbaycan mü?lliminin tarix?n xalq?m?z?n intellektual potensial?n?n formala?d?r?lmas?nda böyük xidm?tl?ri vard?r".

Son ill?rd? mü?lliml?rin i?? q?bulu sah?sind? m?rk?zl??dirilmi? müsabiq? mexanizmi t?tbiq edilmi?, qaydalar ??faff?q v? obyektivlik bax?m?ndan ?h?miyy?tli ??kild? t?kmill??dirilmi?, n?tic?d? ümumi t?hsil mü?ssisil?rind? vakant yerl?rin 100 faiz tutulmas? t?min edilmi?, uzun ill?r ?rzind? ixtisasl? kadrlara ehtiyac? olan ucqar k?nd m?kt?bl?rinin kadrlar t?minat? problemi, dem?kolar ki, h?ll edilmi?dir. Nazirl?r Kabinetinin q?rar?na ?sas?n, k?nd m?kt?bl?rind? f?aliyy?t? ba?layan g?nc mü?lliml?r üçün stimulla?d?r?c? t?dbirl?r t?tbiq edilmi?, ümumilikd? 10 mind?n çox mü?llim h?min stimulla?d?r?c? t?dbirl?rd?n faydalanm??d?r.

Döv Dövl?t ba?ç?s?n?n ?ncam?na ?sas?n, ümumi t?hsil mü?ssisil?rind? çal??an mü?lliml?rin bilik v? bacar?qlar?n diaqnostik qiym?t?ndirilm?si u?urla ba?a çatm??, onlar?n h?ft?lik d?rs yükü 1.5, v?zif? maa?? 2 d?f? artar?lm??d?r. T?hsil i?çil?rinin f?aliyy?tini stimulla?d?r?lmas?, sosial müdafi?sinin gücl?ndirilm?si istiqam?tind? h?yata keçiril?n t?dbirl?r davaml? xarakter alm??, Az?rbaycan Respublikas? Prezidentinin 18 iyun 2019-cu il tarixli s?r?ncas?r?ncam?na ?sas?n, dövl?t ümumi t?hsil mü?ssisil?rind? çal??an bilik v? bacar?qlar?n diaqnostik

qiyməti qiyətləndirilməsi aparılan müəllimlərin aylıq vəzifə maafları icarə ilə sentyabrın 1-dən orta hesabla 20 faiz artırılması və beləliklə, onların orta aylıq məznhəqqi 600 manatla ödənilir. Peşə təhsilində daxil olmaqla bu tədbirlər ümumilikdə 160 minədək müəllimi əhatə etmişdir. Bu qərarlar cəmiyyəti tərifləyən yüksək qiymətləndirilmə və ölkədə təhsilin inkişafına keyfiyyətli yüksəldilmişsinə təkan verən kəmiyyətli müəllimlərin daha zəmləndirilməsi təşviqatı göstərməyə ruhlandıracıqdır.

Heydər Əliyev fədakar qəmiyyəti fərqlənən müəllimlərin fəaliyyətinin rəhbərliyəndirilməsinə xüsusi diqqət yetirirdi. 1970-ci illərdə 817 nəfər "məznhə müəllim" fəxri adına almış; 3 nəfər müəllim o dövürün ən yüksək təltiflərinə olan Sosialist qəmiyyəti Qəhrəman adına layiq görülmüşdü.

Prezident Əhəməd Əliyev dərəcə zaman müəllimlərin qiyətə yüksək dərəcələri verməsi, onların fəaliyyətinin maddi və mənəvi stimullaşdırılması ilə bəzi ardıcıl olaraq qərarlar qəbul etmişdir. Məhz onun rəhbərliyi dövründə hər il müəllimlərin peşə bayramı təşkil edilmiş, təcrübəsi təbiiq edilmiş, bu dövrdə 3 mindən çox təhsil işçisi dövlət təltiflərinə, o cümlədə 1500 nəfər "məznhə müəllim" fəxri adına layiq görülmüşdür.

Peşə təhsilinin inkişafı

Peşə təhsilinin inkişafının yüksəliş dövrü məhz Heydər Əliyevin Azərbaycan rəhbərliyinin birinci mərhələsinə təsadüf edir. Həmin illərdə peşə məktəblərinin sayı 1965-ci ildə 1.7, təhsilçilərin sayı isə 2.5 dəfə artmışdır. Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1971-1975-ci illər üçün texniki peşə təhsilinin təkmilləndirilməsi və inkişaf üzrə stratejiya müəyyənləndirilmiş, həmin illərdə 54 yeni texniki peşə təhsil müəssisəsi fəaliyyətə başlanmışdır.

1978-1987-ci illərdə Azərbaycanda 5276 yerlik texniki peşə təhsil kompleksləri, 2400 yerlik tədris binaları, 2800 yerlik təcrübə korpusları, ümumi sahəsi 15559 kv.m. olan yataqxana binaları tikilib istifadəyə verilmiş, 194 tədris istehsalat emalatxanası, 786 tədris kabinetləri və laboratoriyaları yaradılmışdır. Təhsil göstəriciləri, 1970-ci ildə 76 peşə məktəbi fəaliyyət göstərmiş və həmin müəssisələrdə 40,9 min əgirdə təhsil almışsa, bu göstərici müvafiq olaraq 1981-1980-ci ildə 173 məktəb və 99,8 min əgirdə, 1982-ci ildə isə 184 məktəb və 230 peşə üzrə 110 min əgirdə çatdırılmışdır.

Ölkənin sosial-iqtisadi inkişafına təkan verən, gənclər arasında mədəniyyətə un təmin edilməsinə xidmət edən, iqtisadiyyatın bütün sahələrini üçün ixtisaslı kadr hazırlanması təmin edən aparıcı təhsil pilləsi oldu. Bununla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Əhəməd Əliyev tərifləyən peşə təhsilinin inkişafına xüsusi diqqət yetirilmişdir. İqtisadiyyatın inkişafı təşviqatı üçün peşə təhsil sisteminin yenidən qurulması bu sahədə çəvik idarəetmənin təmin edilməsi məqsədilə 2016-cı ildə Prezidentin fərmanı ilə Təhsil Nazirliyi yanında Peşə Təhsil üzrə Dövlət Agentliyi yaradılmışdır.

Mövcud peşə təhsil sisteminin dövlət-biznes partnyorluğuna əsaslanan sistemə transformasiyası, ölkə iqtisadiyyatının ixtisaslı kadrlara olan tələbatının ödənilməsinə təmin edən, müasir iqtisadi çağırışlara çəvik reaksiya vermək qabiliyyəti olan, icbari ümumi orta təhsil sənəviyi bitirən çoxmərhələli məzunlar qəbul etməyə hazırlanan peşə təhsil sisteminin yaradılması məqsədilə "Azərbaycan Respublikasında peşə təhsil və təliminin inkişafı üzrə Strateji Yol Xəritəsi" təsdiq edilmiş və icrasına başlanmışdır.

Son illərdə peşə təhsil sisteminin yenidən qurulması, bu sahədə çəvik idarəetmənin təmin edilməsi məqsədilə 244 ixtisaslaşmış peşə təhsil mərkəzi yaradılmış, mühəndis-pedaqoji heyətin diaqnostik qiymətləndirilməsi və nəzərdə tutulan artırımların başlanması, onların həftəlik dərəcə yükü norması 1,5 dəfə artırılaraq vəzifə maafları orta hesabla 2 dəfə artırılması, məzmunun məznhə bazarının tələblərinə uyğunlaşdırılması, istiqamətində beynəlxalq təcrübəni özündə əks etdirən peşə təhsilinin yeni dövlət standartları təsdiq edilməsi, nəticəyönümlü təhsil proqramları (kurikulumlar), yeni dərəcəliklər və tədris vəsaitləri hazırlanmışdır. Beynəlxalq tələklərlə birlikdə layihələrin icrasına başlanmışdır.

Strateji Yol Xəritəsinə uyğun olaraq peşə təhsilinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi, daha çox məzunun bu təhsil pilləsinə daxil edilməsi, qeyri-formal yollarla təhsil edilməsi, sənəti tələrin təminməsi, məzmunun yenilənməsi, mühəndis-pedaqoji heyətin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi və stimullaşdırılması, peşəkarlığın artırılması

istiqaq?ind? t?dbirl?r haz?rda davam etdirilm?kd?dir.

Ali t?hsilin prioritet rolu

Heyd?r?liyevin t??bbüsü v? qay??s? il? öt?n?srin 70-ci ill?rind? v? 80-ci ill?rin/vv?ll?rind? ali t?hsil mü?ssis?l?rinin ??b?k?sinin geni?l?ndirilm?si, maddi-texniki bazas?n?n möhk?ml?ndirilm?si v? yüks?kixtisasl? kadr haz?rl???, istiqaq?ind? böyük r??r görülmü?dü. Ali m?kt?bl?r üçün çoxlu sayda t?dris korpuslar?, yataqxana kompleksl?ri tikilm?di.

Ümumiyy?t?, 1970-82-ci ill?rd? Az?rbaycanda 5 yeni ali m?kt?b yarad?lm??, yüzli? yeni ixtisaslar aç?lm??, kafedralar, problem laboratoriyalar? f?aliyy?t? ba?lam??d?. 1960-c? ill?rin sonunda respublikada 12 ali m?kt?b, bunlarda 105 fakült?, 450 kafedra var idis? v? burada 139 ixtisas üzr? kadr haz?rl??? apar?l?rd?sa, 1982-ci ild? art?q 136 fakült?ni v? 530 kafedran? birl??dir?n 21 ali t?hsil mü?ssis?si f?aliyy?t? göst?rirdi. Bu ill?rd? ali m?kt?bl?rd? t?hsilalanlar?n say? 70 mind?n 100 min? yüks?lmi?di.

Müst?qillik ill?rind? d? Ümummilli Lider t?r?find?n ali t?hsilin inki?af? il? ba?l? ?h?miyy?tli q?rarlar q?bul edildi. 2000-ci ild? ali t?hsil mü?ssis?l?rinin ??b?k?si optimalla?d?r?ld?, onlara universitet statusu verildi. 1993-1994-cü t?dris ilind?n öd?ni?li t?hsil t?tbiq edildi. H?min dövrd? öd?ni?li t?hsilin t?tbiqi, dem?k olar ki, ç?tin iqtisadi ??raitd? ali t?hsil mü?ssis?l?rinin maliyy? imkanlar?n? xeyli yax??la?d?rd?. 1997-ci ild? bakalavriat t?hsilini ba?a vuran m?zunlar ilk d?f? olaraq magistratura s?viyy?sind? t?hsil? ba?lad?lar.

Prezident ?lham ?liyevin r?hb?rliyi dövründ? ali t?hsilin inki?af? ?sas prioritet? çevrilmi?, insan kapital?n?n inki?af? dövl?t siyas?tinin ?sas istiqaq?tl?rind?n birini t??kil etmi?dir. M?hz bu dövrd? ali t?hsil mü?ssis?l?rinin ??b?k?si daha da inki?af etmi?, onlar?n say? 2003-cü ild?ki 46-dan haz?rda 51-?, t?hsilalanlar?n say? is? 120 mind?n 171 min? çatd?r?lm??d?.

Az?rbaycanda ?n müasir t?l?bl?r? cavab ver?n v? milli bren? çevrilmi? ADA Universiteti, Bak? Ali Neft M?kt?bj? yarad?lm??d?. M.V.Lomonosov ad?na Moskva Dövl?t Universitetinin, ?M.Seçenov ad?na Birinci Moskva Dövl?t Tibb Universitetinin Bak? filiallar? yarad?lm??d?. Az?rbaycan Respublikas? v?t?nda?lar?na xaric? getm?d?n apapar?c? ölk?l?rin ali t?hsil standartlar? ç?rçiv?sind? keyfiyy?tl? t?hsil almaq imkan?n? yarad?lmas? m?qs?dil? Az?rbaycan-Frans?z Universiteti (UFAZ) f?aliyy?t? ba?lam??d?. Burada 4 ixtisas üzr? (kimya müh?ndisliyi, kompüter elmi?ri, geofizika müh?ndisliyi, neft v? qaz?n k??fiyyat? v? istismar?) ingilis dilind? t?dris? ba?lanm??, Fransan?n Str.Strasburq v? Renn 1 universitetl?ri il? ikili diplomun verilm?si n?z?rd? tutulmu?dur. Son ill?rd? bir s?ra ali t?hsil mü?ssis?l?ri üçün ?n müasir kampuslar yarad?lm??, bütün ali t?hsil mü?ssis?l?rinin maddi-texniki v? t?dris bazas? ?h?miyy?tli ??kild? yenil?nmi?dir.

Dövl?t Dövl?t? ba?ç?s?nt?r?find?n ali t?hsilin ?çatani???n?n art?r?lmas?, t?l?b?l?rin sosial müdafi?sinin yax? yax??la?d?r?lmas?, ölk?d? yüks?k-ixtisasl?, p?e??kar kadrlar?n haz?rlanmas?, ali t?hsild?r? qab?t mühitinin formala?d?r?lmas? sah?sind? ?h?miyy?tli q?rarlar q?bul olunmu?dur. Ölk? Prezidentinin s?r?ncam?na ?sas?n t?qaüd sisteminin t?kmill??dirilm?si, dövl?t hesab?na maliyy?l??n t?qaüd yerl?rinin say? cari il mart?n 1-d?n 16 min vahid artart?r?lm??, t?qaüd alan t?l?b?l?rin say?n?n növb?ti iki ild? 50 faiz? çatd?r?lmas? n?z?rd? tutulmu?dur. Bununla yana??, t?l?b?l?r? veril?n t?qaüdl?rin m?bl??i d? orta hesabla 20 faiz artart?r?lm??, bu t?dbirl?n 110 mind?n çox t?l?b?ni ?hat? etmi?dir. Eyni zamanda ali t?hsil mü?ssis?l?rinin bakalavriat s?viyy?sind? dövl?t sifari?i yerl?ri 66 faiz artart?r?laraq q?bul plan?n?n öt?n ilki 27 faizd?n 42 faiz? çatd?r?lm??d?r.

Onu da qeyd ed?k ki, ölk? Prezidentinin s?r?ncamlar?na ?sas?n m?cburi köçkün statusu olan, valideynl?rini itirirtirmi? v? valideyn himay?sind?n m?hrum olmu? u?aqalar, ?hid ail?si statusu alm?? ail?nin üzvl?ri, Az?rbaycan Respublikas?n?n ?razi bütövlüyünün müst?qilliyinin v? Konstitusiya quruluğunun müdafi?si zamanl?lil olmu? v? Az?rbaycan Respublikas?n?n azadl??, suverenliyi v? ?razi bütövlüyü u?runda h?lak olan, h?rbi ?m?liyyatla ?laq?dar itkiritkin?dü?n v? m?hk?m? t?r?find?n ölmü? elan edil?n v?t?nda?lar?n u?aqalar?, valideynl?rini itirirtirmi? v? valideyn himay?sind?n m?hrum olmu? u?aqalar, habel? onlar?n aras?ndan olan ??xsl?r? v? ill d?r?c?l?liliyi olan habel? ssalaml?q imkanlar? m?hdud 18 ya??nad?k ??xsl?rin t?hsil haqq? x?rcil?ri büdc? v?saitl?ri hesab?na öd?nilir. P?e?? t?l?hsil mü?ssis?l?rind? t?hsil alan I, II v? III qrup ?lill?r? ?hid ail?sinin üzvl?ri, 20 ya??na çatmam?? v? I qrup ?lil

valideyni olan, aylıq gəliri ya da minimumundan aşağı olan xslrdə təhsil haqqından azad edilmişdir.

Heydər Əliyevin milli kadr hazırlığı siyasəti

Heydər Əliyevin Azərbaycan təhsilinin inkişafındakı müstəsna xidmətlərindən biri də 1970-80-ci illərdə Azərbaycan kadrında keçmiş SSRİ-nin 50-dən artıq böyük təhsilinin 170-dən çox nüfuzlu ali məktəbində respublikamızın iqtisadiyyatı, elm, təhsil və mədəniyyətinin 80-dən çox sahəsini hədəf edən və ölkə üçün ehtiyac duyulduyan 250-dən çox ixtisas üzrə 15 mindən artıq Azərbaycanlı gənclərin ali təhsil almaşına yüksək ixtisaslı müdaxirə kimi hazırlanmasıdır. 1969-1970-ci illərdə respublikadan kənara cəmi 47 nəfər təhsil almağa göndərilməmiş, 1978-ci ildən etibarən respublikadan kənara hər il 800-900 nəfər göndərilməsinə nail olunmuş, 1980-ci illərin əvvəllərində isə bu göstərici 1000-1400 nəfərə çatmışdır.

Heydər Əliyevin respublikadan kəndə milli kadr hazırlığı sahəsində apardığı siyasətin mühüm istiqamətlərindən biri də milli hərbli kadrların yetiştirilməsidir. Həmin illərin ən həqiqiyyəti hadisələrindən biri kimi keçmiş SSRİ-nin ali hərbli məktəblərində Azərbaycanlı gənclərin sistemli təhsilə göndərilməsidir. Heydər Əliyevin birbaşa rəhbərliyi və qayğısı ilə 1972-ci ildən etibarən hər il yüzlərlə gənclər keçmiş SSRİ-nin böyük təcrübəli malik ali hərbli məktəblərində təhsil almağa göndərilməkdədir. Bununla yanaşı, həmin illərdə Azərbaycanda orta və ali hərbli təhsil sisteminin yaradılması xüsusi həqiqiyyətə dəyərdir. 1970-ci illərdə Heydər Əliyevin təhsil siyasəti Bakıda C. Naxçıvanski adına Hərbi Məktəb yaradıldı və hərbli məktəblərin təhsil sahəsində sonrakı inkişafında mühüm rol oynadı. Bu gün müstəqil Azərbaycanın Milli Ordusuna rəhbərlik edən zabitlərin əksəriyyəti məhz Heydər Əliyevin xeyir-duası ilə o illərdə təhsil almağa göndərilməmiş və ölkəmizin hərbli məktəblərini bitirmiş gənclərdir.

Ümummilli liderin xaricdə təhsilə nəzakəti

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin təhsil siyasəti qoyulmuş xaricdə təhsilə nəzakət siyasəti son illər uğurla davam etdirilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin təhsil siyasəti "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsilə üzrə Dövlət Proqramı"na əsaslanmışdır. İnsan kapitalının inkişafına yönəlmiş həmin xaricə göndərilməsinə 3558 nəfər Azərbaycan vətəndaşı Dövlət Neft Fondu hesabına maliyyə dəstəyi ilə dünyanın 32 ölkəsinin 379 aparıcı universitetində təhsil almaq hüququna qazanmışdır. Həmin universitetlərdə dünyanın 500-ə qədər güclü universiteti sayılmaqdadır.

Proqram çərçivəsində təhsil almaq istəyənlərin böyük əksəriyyəti məzun olmuş və ölkəmizə qayıtmışdır. Hazırda məzunların 60 faizi özəl, 40 faizi dövlət sektorlarında fəaliyyət göstərirlər. Proqramın qəbul edilmiş ölkə iqtisadiyyatının müxtəlif sahələrində, ayrı-ayrı dövlət qurumlarında (nazir müavini, millət vəkili), beynəlxalq təşkilatlarda (BMT), transmilli şirkətlərdə ("Microsoft", "Google", "Bloomberg", "Samsung", "LG", "BP" və s.) və özəl sektorda töhfələrini verməkdədir. Sevindirici haldır ki, məzunlar arasında universitetlərimizdə akademik fəaliyyətə məşğul olanlar da az deyildir.

Bu siyasətin davamı kimi "2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı"na əsaslanmışdır. Proqram ölkəmizdə ali təhsil sisteminin inkişafında yeni bir mərhələnin siyasətini qoymuşdur. Proqramda ali təhsilin məzmun və keyfiyyət göstəricilərinin beynəlxalq ikili diplom proqramları və xarici müdaxirənin cəlb olunması yolu ilə təkmilləndirilməsinə və xaricdə doktorantura təhsili vasitəsilə universitetlərimizin akademik potensialının gücləndirilməsinə zərərli tutulmuşdur.

Heydər Əliyevin təhsil islahatları

Heydər Əliyevin 1982-1987-ci illərdə keçmiş SSRİ kimi böyük dövlətin təhsil siyasətini, təhsil islahatlarına rəhbərlik etməsi, bütünesovetliyin birliyində, ümumiyyətlə "Azərbaycanda ümumilikdə təhsilin inkişafına, keyfiyyət dərəcəsi, ikliliklərinin gətirib çıxarmadığıdır. 1984-cü ildə keçmiş SSRİ-də ümumi təhsil və peşə təhsili üzrə islahatların siyasəti istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi və yerinə yetirilməsi mexanizminin işlənilməsi, hazırlanması, internat tipli müəssisələrinin işlənilməsinin təkmilləşdirilməsi məhz Ulduz Öndərov Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Həmin illərdə ümumi təhsilə 6 yağıdan başlanılması, onun müddətinin 11 illik olması təklifi də Heydər Əliyev tərəfindən irəli sürülmüdü.

Müstəqilliyin ilk illərində Azərbaycan yaranan siyasi vəziyyətdə Ermənistanın təqavüzü, Dağlıq Qarabağ və digər rayonların işğal etməsi, ölkə daxilində separatçı qüvvələrin baş qaldırması dövlət müstəqilliyimizi sual altına almıdı. Təhsil müəssisələri başlanaraq, Azərbaycan zəbt olunurdu, ziyalılar, alimlər ölkəni kütləvi şəkildə tərk etdilər. Bu çətinliklərdə 1993-cü ildə xalqın tələbi ilə hakimiyyətə gələn Ümummilli Lider Heydər Əliyev Azərbaycanın böyük bəlalardan, dağılımaqdan, parçalanmaqdan, vətəndə müharibədən xilas etdi, dövlətin iqtisadi və sosial-siyasi böhran vəziyyətindən çıxarmağa nail oldu və təhsil islahatlarını aparılması üçün də əlverişli imkan yarandı.

Heydər Əliyevin təqəbbüsü ilə 1998-ci ildə təhsil sahəsində islahat proqramının hazırlanması üçün Dövlət Kəç Komissiyası yaradıldı, qısa müddət ərzində "Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində islahat proqramı" hazırlanaraq 1999-cu il fevralın 15-də təsdiqləndi. Proqramda təhsilin gələcək inkişaf strategiyası müəyyənləşdirilməklə, mərhələlər üzrə təhsil sisteminin strukturunda, idarə edilməsində, məzmununda, maddi-texniki bazasında iqtisadiyyatda, kadr hazırlığında və təminatda əsas islahatların aparılması nəzərdə tutuldu. Proqramın həyata keçirilməsi prosesində Dünya Bankı cəlb edildi, beynəlxalq kreditlər əsasən əsas istiqamətlər üzrə bir sıra islahatlar həyata keçirildi.

Prezident İlham Əliyev tərəfindən təhsil sahəsində islahatların davamlılığı təmin edildi. Onun təqəbbüsü ilə hazırlanmış "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası" 2013-cü il oktyabrın 24-də təsdiqləndi. İdarəetmə haldən keçərək, təhsilin inkişafı strategiyası həmin ildə dövlət başçısının yeni prezidentlik müddətində imzaladığı ilk sənəddir. Strategiyanın əsas məqsədi ölkədə keyfiyyət təminatını artırmaqdır. Həmin illərdə dünyəvi ölkələrlə rəqabət qabaqcıl mövqeyə tutan təhsil sisteminin yaradılması, təhsilin məzmununun, kadr hazırlığına idarəetmə sisteminin infrastrukturunun və maliyyə təminatının qabaqcıl beynəlxalq kreditlərə və Azərbaycanın inkişaf konsepsiyasına uyğun yenidən qurulması ölkənin davamlı inkişafını təmin edilməsidir.

Ötən müddət ərzində strategiyanın həyata keçirilməsi nəticəsində bütün pillə və səviyyələri üzrə təhsilin keyfiyyət göstəriciləri yüksəlmişdir. Əsas gələcəkdə təhsilə imkanların genişləndirilməsi, müasir idarəetmə modellərinin tətbiqi, kadr potensialının artırılması, kompetensiyaya baxımından gücləndirilməsi, ümumi təhsil müəssisələrinin kadrlarla təminatının müəllim fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi və stimullaşdırılması, dərslərin vəsaitlərinin hazırlanması maddi-texniki və tədris bazasının müasirləşdirilməsi, təhsil qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi sahəsində həyata keçirilən işlərin nəticələri əldə edilmişdir.

Azərbaycançılıq məfkurəsinin və milli ruhun yüksəlişi

Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyinin nə həyata keçirilməsi nəticəsində biri də azərbaycançılıq məfkurəsinin və milli ruhun yüksəlişi, xalqın tarixi yaddaşının özünə qaytarılması, vətənpərəverlik hisslərinin güclənməsi olmuşdur. Öz vətəninə və xalqına son dərəcə böyük məhəbbətə və sevginə, Azərbaycan dövləti və millətini üçün sonsuz qürur hissi keçirən Heydər Əliyev "Mən fəxr edirəm ki, mən Azərbaycanlıyam" sözlərini söyləyərkən, ölkəmizdə milli tərbib konsepsiyasının bəyan etmişdir. "Müstəqil Azərbaycanın əsas ideyası azərbaycançılıqdır. Hər bir Azərbaycanlı öz milli mənasubiyətini ifadə etməlidir, biz azərbaycançılıq - Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli mədəniyyətini, adət və ənənələrini inkişaf etdirməliyik" deməklə Heydər Əliyev "Azərbaycançılıq" milli ideologiyasının əsasını kimi müəyyənləşdirmişdir. Azərbaycan müstəqilliyinin ilk illərində latın qrafikalı əlifbaya keçilməsi qərarlaşdırsa da, bu proses Heydər Əliyevin səyləri nəticəsində 2001-ci il avqustun 1-də tam başa çatmış, təhsil sistemində latın qrafikalı əlifbaya tam keçid təmin edilmişdir. 2002-ci ildə həmin avqustun 1-i "Azərbaycan Əlifbası və Azərbaycan Dili Günü" bayramı kimi qeyd edilir. Bu gün qüdrətli dövlət xadimi Heydər Əliyevin zəngin irsi, şəxsi həyat və fəaliyyəti gələcək nəsillər üçün milli-mədəni və ümumbəşəri dəyərlər ruhunda tərbib olunması üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Dövlət başçısı İlham Əliyevin fəaliyyəti nədənsə bu ana xəttə uurla inkişaf etdirilməmişdir. 2013-cü ildə "Azərbaycan dilinin globallaşdırılması" rəportunda zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair "Dövlət Proqramı" təsdiq edilmiş, 2018-ci ildə "Azərbaycan Dilinin saflığını qorunması və dövlət dilindənin istifadənin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında" fərman imzalanmışdır.

Cənab Prezident vurğulamışdır: "...həm müəllimlər, həm valideynlər uşaqlar və tələpəvərlik ruhunda tərbiyə etməlidirlər ki, onlar vətənlə bəllə olsunlar, milli ruhda böyüsunlər, milli dəyərlərimizi hər şeydən üstün tutsunlar. Ona görə də mən həmişə deyirəm ki, milli dəyərlərimiz, mədəniyyətlərimiz bizim üçün hər şeydən üstündür. Biz onları qorumağa, milli ruhumuzu saxlamağa çalışmalıyıq. Çünki bu, bizim gələcəyimiz üçün əsasdır". Bununla da Prezident təhsil sistemi qarşısında duran vəzifələri müəyyənləşdirərək Azərbaycan dilçiliyi ideologiyasının təbliği, Azərbaycan dilində bəyinatna, tarixin, mədəniyyətin məhəbbət hissini, milli-mədəni dəyərləri hörmət hissini aşılanması, vətənə sdaqət, vətəndaşlıq mövqeyinin formalaşdırılması, vətənpəvərlik tərbiyəsi məsələlərini ön çəkmişdir.

Dahiyyəsiyyəti Heydər Əliyevin Azərbaycan dövlətində milləti qarşısında misilsiz xidmətləri unudulmazdır. İllər ötərkən, nə illər bir-birini vətənə edərək, lakin Azərbaycan xalqının iftixar olan Heydər Əliyevin uzaqgörən strategiyası uurlu gələcək üçün gedən yollarımızə bədi mədəni kimi daim iqləndərməqda davam edərək.

Ceyhun BAYRAMOV,

Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri

["Azərbaycan" qəzeti](#)